

Musikfaget i undervisning og uddannelse

Status og perspektiv 2020

Der er nu 10 års siden, Frede V. Nielsen stod i spidsen for den noget dystre rapport *Musikfaget i undervisning og uddannelse Status og perspektiv 2010*. Når du sidder med dette blad i hånden, er *Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv 2020* redigeret af Sven-Erik Holgersen og Finn Holst fra DPU, Aarhus Universitet netop udkommet. Hvor der i 2010 var fokus på den store nedtur, der gennem mange år havde være i musikfaget på stort set alle områder, er der stor fokus på i 2020-rapporten, at Danmark opdeles i et musikalsk A- og B-hold.

Statusrapport 2010 - En frygtelig deroute

Frede V. Nielsen udtalte til *Dansk Sang* nr. 3, 2010-11: Den 28. oktober 2010 blev der på spil danskdagen publiceret en statusrapport vedr. musikundervisning og de pædagogisk rettede musikuddannelser fra 1970 til i dag. Heri er der kapitler om folkeskole, gymnasium, musikskolerne, pædagoguddannelsen, læreruddannelsen, videre- og efteruddannelse for især folkeskolelærerne samt kapitler om de pædagogisk rettede uddannelser på universiteterne og konservatorierne. Det helt store billede er, at der fra ca. 1970 og op til ca. 2000 er sket en betydelig udvikling, f.eks. med fremgang for den frivillige musikundervisning gennem institutionalisering af musikskolevirksomheden, succes for gymnasiefaget, oprettelse af nye uddannelsesmuligheder som

konservatoriernes AM-uddannelse, DLH's cand. pæd.-uddannelse og også oprettelse af Rytmisk Musikkonservatorium. Efter år 2000 er dette billede vendt til en nedtur på stort set alle undervisnings- og uddannelsesområder i relation til musikfaget. Se f.eks. bare på Læreruddannelsens Musiklærerforening, hvor der for få år siden var over 100 medlemmer og nu kun lige godt 20. Men det er som sagt ikke kun på læreruddannelsen, der har været nedskæringer. Det er også på universiteterne, hvor der, mens jeg læste på Musikvidenskabeligt Institut på Københavns Universitet, var omkring 25 videnskabelige medarbejdere. Nu er der 7. Musik på pædagoguddannelsen er reduceret til ukendelighed. På DPU og den tidligere Lærerhøjskole havde vi en meget omfattende efteruddannelsesvirksom-

Læs rapporten
Musikfaget i undervisning og uddannelse Status og perspektiv 2020 her:
kortlink.dk/25ywr

 Siden 2000 er den gået over til CVU'erne, nu Professionshøjskolerne, og er voldsomt reduceret. I rapporten er der en kort oversigt over udviklingen. Det er en frygtelig deroute, der er sket gennem årene.

Sven-Erik Holgersen

Finn Holst

hed. Siden 2000 er den gået over til CVU'erne, nu Professionshøjskolerne, og er voldsomt reduceret. I rapporten er der en kort oversigt over udviklingen. Det er en frygtelig deroute, der er sket gennem årene.

Statusrapport 2020

- Et skævt musikalsk Danmark

Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv 2020, redigeret af Sven-Erik Holgersen og Finn Holst, fra DPU, Aarhus Universitet udkommer ultimo maj måned 2020. I rapporten er der foruden Sven-Erik Holgersens sammenfattende analyse af udviklingen 2010-2020 kapitler om dagtilbudsrådet (daginstitutioner mv.), folkeskolen, gymnasiet, musik- og kulturskolerne, efterskolerne, højskolerne, pædagoguddannelsen, læreruddannelsen, konservatoriernes musikpædagogiske uddannelser, universiteternes musikuddannelser, kandidatuddannelsen i musikpædagogik ved DPU/AU samt om andre aktører inden for musikundervisning og -uddannelse.

Skal musiklæreruddannelsen ligge på læreruddannelsen

For mig kan denne indledning føre hen til den snart langvarige diskussion om, hvor uddannelsen af musikundervisere til folkeskolen skal foregå. Skal vi indrette os som i de lande, vi sammenlignes os med – og samle musikuddannelserne på et sted – og dermed opgive musikuddannelsen af lærere på professionshøjskolerne? Konsekvensen vil være, at vi divisionerer læreruddannelsen og skal til at tage forskellige fag på forskellige uddannelsessteder, eller kan vi se fordelene ved at bevare og udvikle (musik)læreruddannelsen således, at den foretages som en samlet uddannelse på det, vi gennem over 200 år har kaldt for seminarier.

Rapporten deler feltet for musikundervisning og -uddannelse op i overordnet set to typer aktører:

1. aktører, der **skal** tilbyde musikundervisning som en del af deres lovbundne virksomhed
2. aktører, der kan tilbyde musikundervisning, men som ikke er en del af det lovbundne udbud, herunder private aktører. (P. 8).

Dette ligger i forlængelse af de tendenser, der er set i det seneste årti, nemlig at flere og flere fondsstøttede aktiviteter tilbyder projekter i folkeskolen samt uddannelse af musikundervisere. Som eksempler kan nævnes Orkestremester, Sangens Hus samt mange andre projekter, der involverer samarbejde mellem folke- og musikskoler, der finansieres fra forskellige kasser, og som det siges i rapporten: *Disse aktører henvender sig samlet set til alle aldersgrupper og skaber stor værdi for deres brugere, men de har ikke hverken kapacitet eller forpligtelse til at nå ud til alle relevante brugere.* (p. 18).

På den baggrund kan man stille sig selv spørgsmålet, om vi skal risikere at overlade fonde og det private initiativ at skulle varetage musikundervisningen i Danmark?

Tendenser, muligheder og udfordringer

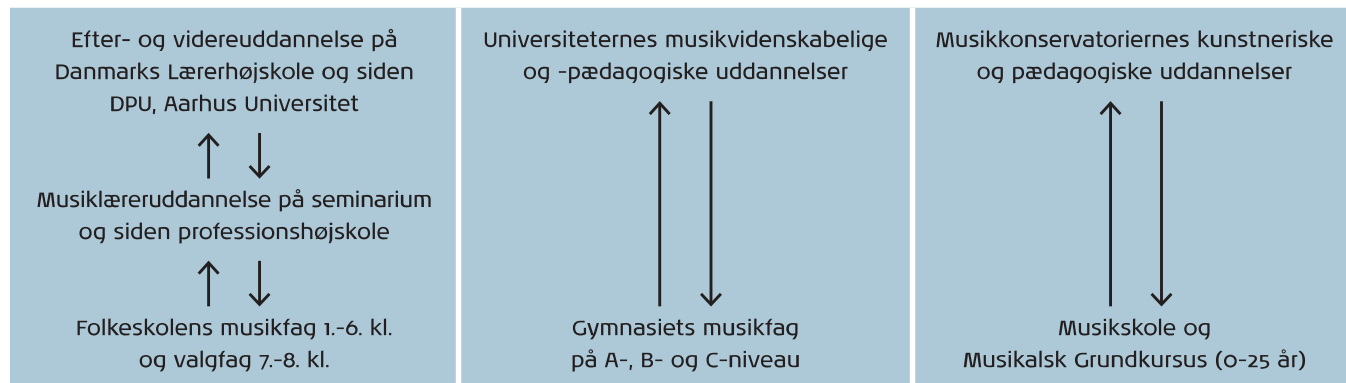
Statusrapport 2020 fremdrager nogle af hovedtendenserne inden for musikundervisning og -uddannelse siden 2010:

- Øget segregering af elever og studerende, der har ulige adgang til kvalificeret musikundervisning og -uddannelse.
- Øget polarisering eller ulighed mellem ressourcerne og -svage musikmiljøer præger i forskellig grad dagtilbud, folkeskoler, musikskoler, gymnasier, pædagoguddannelser og læreruddannelser.
- Generelle besparelser på professionshøjskoler, universiteter og musikkonservatorier. (P. 9).

Herefter opsamles for de forskellige områder, rapporten omhandler. Jeg hæfter mig især ved, at der for pædagoguddannelsen nævnes, at siden 1980'erne er det minimale timetal for musik i pædagoguddannelsen faldet fra 132 til 0 timer. Situationen for pædagoguddannelserne er, at musikundervisning udbydes i begrænset omfang og med meget forskellig tildeling af ressourcer. Nogle steder med stor kreativitet, mens musik er helt fraværende andre steder. Det er en musikalsk deroute og en katastrofe, der i sidste ende kan betyde, at vi risikerer at stå i en situation, hvor de nyuddannede pædagoger ikke er rustet til at synge og spille med børnene i landets institutioner, eller overlades til private initiativer at sikre, at musikken og

Den tredelte struktur for musikundervisning og -uddannelse

Musikundervisning og -uddannelse er i stigende grad et komplekst felt i Danmark, som det også er i landene omkring os. Men til forskel fra Norge, Sverige, Finland og Tyskland, hvor kunstneriske, videnskabelige og pædagogiske uddannelser i musik ofte finder sted på den samme institution, har feltet i Danmark igennem det 20. århundrede opretholdt en klar adskillelse mellem de tre områder. Det formelle system for musikundervisning og musiclæreruddannelse har således været knyttet til tre adskilte institutions- og uddannelseskulturer, der består af en pædagogisk, en videnskabelig og en kunstnerisk søjle.

Denne opdeling fremstår som stiv og ufleksibel i sammenligning med vores nabolande; men strukturen opretholdes, selv om områderne har været udsat for fusioner, omstruktureringer og omfattende besparelser med baggrund i de seneste årtiers uddannelsesreformer og samfundsmæssige udvikling – ikke mindst den digitale. Denne udvikling har medført synlige ændringer af musikfagets organisering og vilkår såvel inden for som på tværs af institutionerne. (P. 7)

sangen forbliver en del af børnenes hverdag. Som yderste konsekvens kan det betyde, at børnene ikke har nogen musikalsk ballast med fra institutionerne, når de starter i skolen. Rapporten konkluderer, at musik ikke bør være en valgmulighed på nogle pædagoguddannelser, men må genindføres i alle pædagogers grundfaglighed.

Musik i folkeskolen

For folkeskolen gælder det, at musik frem til 2010 overvejende var et 1-timersfag; men i 2020 er musik på mange folkeskoler blevet et 2-timersfag. Dette er de anbefalede timetal for folkeskolen, men langt fra alle skoler følger disse tal, og på en del skoler har musikfaget langt færre timer. I kraft af den mangel på kvalificerede musiclærere, som rapporten også påpeger, er situationen for musikfaget i folkeskolen så forskellig, at der tegner sig en opdeling i hhv. A- og B-skoler:

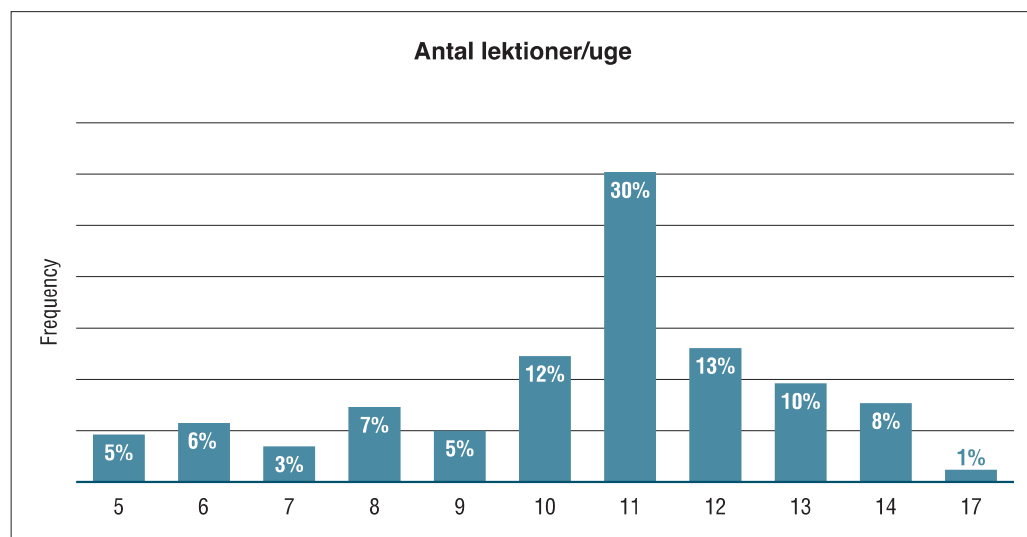
Opdelingen fremstår dermed samlet set mere markant i dag mellem A-holdet og B-holdet og peger på en tendens til en større forskel på det, børn og unge bliver tilbudt, afhængigt af hvor de går i skole. Der

er her tale om en problemstilling, som også vedrører den frivillige musikundervisning og dermed har en alvorlig kulturpolitisk konsekvens. (P. 47)

Dette medfører, at der er stor forskel på, hvilken musikundervisning eleverne modtager. Denne forskel øges ydermere med, at der på en del skoler er etableret talentklasser i musik, som der blev åbnet op for i forbindelse med folkeskolereformen fra 2013. Konsekvensen heraf, er at kvalificeret musikundervisning kun er tilgængelig de steder, hvor musikfag prioriteres på skolerne. To lyspunkter er der dog. Det ene er, at det, vi gennem mange år har kaldt for det "sorte hul", nemlig den manglende musikundervisning fra 7. klasse til gymnasiet, dog ikke er helt lukket; men man er begyndt at kaste hullet til, da man fra 2019 i forbindelsen med "styrket praksisfaglighed i folkeskole" har givet skolerne muligheden for at tilbyde musik som toårigt valgfag i 7.-8. klasse med afsluttende prøve i 8. klasse. Det andet er, at der i forbindelse med folkeskolereformen i 2013 blev indført to ekstra musiktimer i folkeskolen med 1 time på 1. og 5. klassetrin. I afsnittet om musikundervisningen i folkeskolen (p. 37) kan man på p. 34 følge udviklingen

 Undersøgelsen i 2009 pegede på, at det var vanskeligt at skaffe kvalificerede lærere, da der var et underskud af uddannede musiclærere. Situationen i 2019 er ikke blot uændret, men forstærket på grund af naturlig afgang

 Rapporten nævner, at det samtidig med folkeskolereformen i 2014 blev obligatorisk, at folke- og musikskolen skulle samarbejde, men at der kun i mindre omfang er etableret meningsfulde samarbejder, og at der på langt de fleste skoler endnu ikke er etableret et reelt samarbejde.

Antal ugentlige lektioner sammenlagt på alle årsgange - fra undersøgelse 2019 (p. 46).

i musikfagets anbefalede timetal fra 1958-2020. Dette kan så sammenholdes med beskrivelserne på p. 44-45, hvor det angives, at statusrapporten fra 2010 peger på, at der i løbet af nullet var sket en markant reduktion fra en tidligere gennemgående tendens til overvejende at opfylde det anbefalede timetal til, at mere end 40 % af skolerne i 2009 lå under det samlede anbefalede timetal. Til sammenligning har Finn Holst i samarbejde mellem DPU (musikpædagogik) og Musiklærerforeningen gennemført en undersøgelse i 2019, der viser et anderledes positivt billede, som peger på øgning af undervisningstiden i forhold til det anbefalede timetal.

Om antallet af kvalificerede musikundervisere i folkeskolen siges der:

Undersøgelsen i 2009 pegede på, at det var vanskeligt at skaffe kvalificerede lærere, da der var et underskud af uddannede musiklærere. Situationen i 2019 er ikke blot uændret, men forstærket på grund af naturlig afgang. Undersøgelsen (2019) viser, at der er få musiklærere med en uddannelse fra 70'erne, mens der er en stor gruppe med en uddannelse fra 80'erne, som må forventes at gå på pension i den kommende tid, hvilket vil forværre problemet. Tallene peger desuden på en nedgang i antallet af nyuddannede musiklærere i perioden 2010-20. (P. 47)

Rapporten nævner, at det samtidig med folkeskolereformen i 2014 blev obligatorisk, at folke- og musikskolen skulle samarbejde, men at der kun i mindre

omfang er etableret meningsfulde samarbejder, og at der på langt de fleste skoler endnu ikke er etableret et reelt samarbejde.

I undersøgelsen 2019 svarer 4 % af musiklærerne, at de på deres skole har et samarbejde med musikskolen, og det kan dermed antages, at mere end 50 % af folkeskolerne ikke har et samarbejde med musikskoler, hvilket de har været forpligtet til siden 2014. (P. 55)

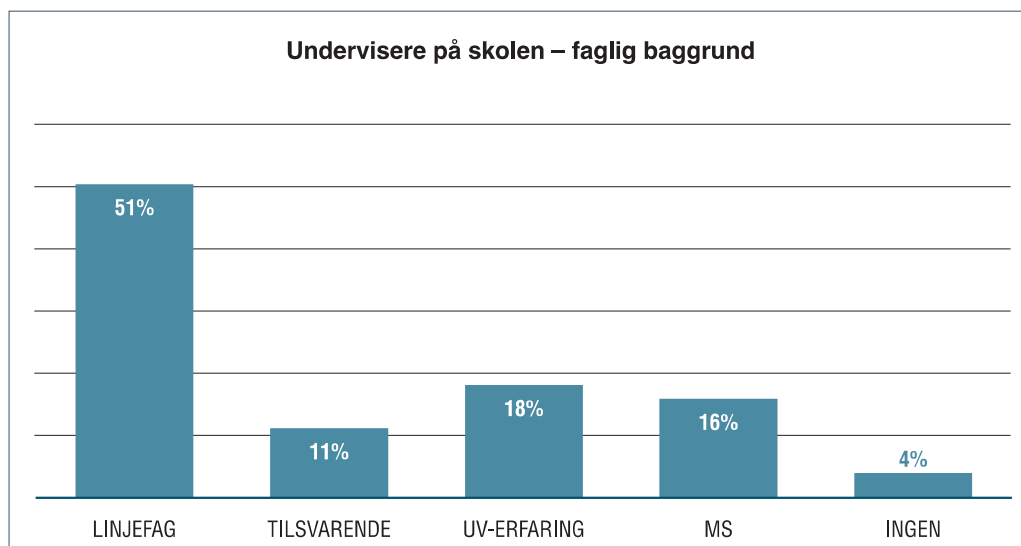
Musik i læreruddannelsen

Kapitlet om læreruddannelsen indledes med en karakteristik af det potentielt stærke miljø, som læreruddannelsen befinder sig i på professionshøjskolerne. Uddannelsen har fået et akademisk løft og er forskningsbaseret, der er samarbejde med universiteter og andre eksterne uddannelsesinstitutioner og etableret og igangsat ph.d.-forløb og forsknings- og udviklingsprojekter. Praktikken og det praksisnære er vigtige parametre i uddannelsen. Musikuddannelsen på læreruddannelsen har derfor et andet udgangspunkt end de kunstneriske uddannelser på et konservatorium og videnskabelige på et universitet.

Musikfagets position i denne potentielt gode sammenhæng er desværre voldsomt truet af en række grunde. (P. 143)

Der er flere grunde til at musikfaget er voldsomt truet. Indtil 2013 har omkring 13-15 % af en studieårsgang valgt undervisningsfaget musik. Dette er ikke

 Musikuddannelsen på læreruddannelsen har derfor et andet udgangspunkt end de kunstneriske uddannelser på et konservatorium og videnskabelige på et universitet. Musikfagets position i denne potentielt gode sammenhæng er desværre voldsomt truet af en række grunde.

Musikpædagogisk baggrund for undervisere i musik fra undersøgelse 2019 (P. 49)

gældende mere, og mange steder ligger andel af studerende der vælger faget på 4-5 %. Dette betyder selvfølgelig, at der uddannes langt flere med undervisningskompetencer i faget.

Et andet forhold, der gør sig gældende, er prioriteringen og en fastholden af de praktisk-musikalske indholdsområder i undervisningen. Siden indførelsen af Læreruddannelsen 2013 (LU13) er undervisning i musiklærerfærdigheder i brugsklaver, sang og instrumentspil blevet nedprioriteret kraftigt. I LU07 blev det pointeret, at der skulle foregå individuel undervisning i musik; men denne passus eksisterer ikke i LU13, og på flere professionshøjskoler har man derfor sløjftet denne del af musikuddannelsen. Den individuelle undervisning i musikfaget har ellers eksisteret og udgjort en stor del af musikundervisningen lige siden etableringen af seminarierne for over 200 år siden.

Den sammenfattende analyse i Statusrapporten 2020 konkluderer:

Nogle steder indgår undervisning i sang og klaver i uddannelsen, mens det andre steder er op til de studerende selv at erhverve sig disse kompetencer, skønt de indgår i kravene til musiklærereksamen.

Der tegner sig således et billede af A- og B-uddannelser afhængigt af, hvor i landet den studerende

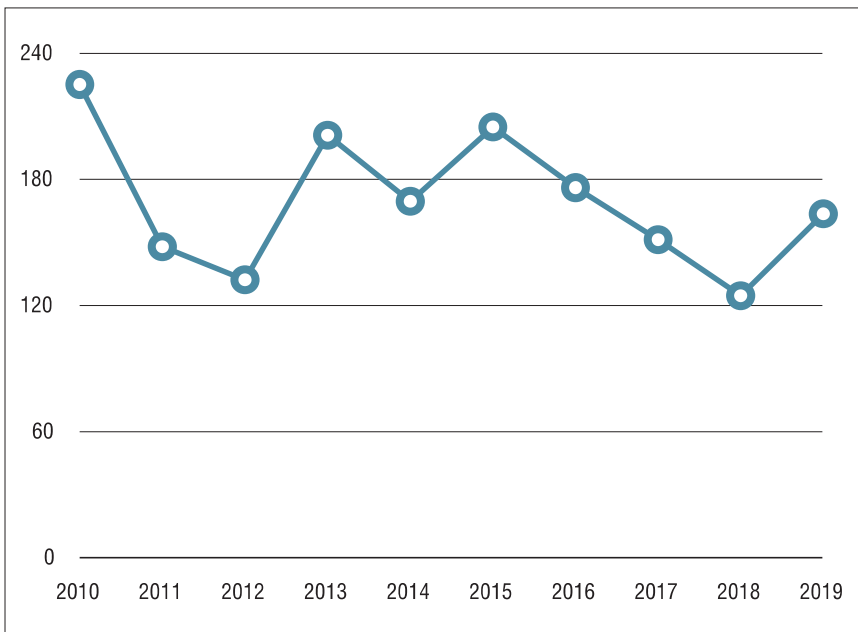
er indskrevet. De studerende har vidt forskellige forudsætninger for at opfylde eksamenskravene, og musikhold med et passende antal studerende kan ikke oprettes ved alle læreruddannelser. (P. 14)

Kapitlet om læreruddannelsen peger på flere mulige forklaringer på dette:

En mulig forklaring er de drastiske nedskæringer i faget – som følge af generelle nedskæringer af læreruddannelsen, men i særdeleshed som følge af professionshøjskolernes særlige og kraftige nedskæringer af musikfaget, ikke mindst undervisning i praktiske musiklærerfærdigheder – hvilket kan have medført, at studerende, der ikke på forhånd har gode håndværksmæssige kvalifikationer, fravælger faget. Det kan også have medført, at faget opleves som mindre attraktivt, fordi der ikke i samme omfang som tidligere spilles og udøves musik i undervisningen. En anden mulig forklaring kan være, at de studerende typisk i det „store“ obligatoriske fag (dansk, matematik, engelsk) skal vælge enten indskoling/mellemtrin-profil eller mellemtrin/udskoling-profil: Da de fleste studerende vælger en mellemtrin/udskoling-profil, fravælges måske fag, der ligger på indskoling/mellemtrin, og der er således også rekrutteringsproblemer for fag som naturfag og billedkunst, mens udskolingsfag som historie og samfundsfag oplever stor søgning. En tredje mulig-

I LU07 blev det pointeret, at der skulle foregå individuel undervisning i musik; men denne passus eksisterer ikke i LU13, og på flere professionshøjskoler har man derfor sløjftet denne del af musikuddannelsen. Den individuelle undervisning i musikfaget har ellers eksisteret og udgjort en stor del af musikundervisningen lige siden etableringen af seminarierne for over 200 år siden.

Der tegner sig således et billede af A- og B-uddannelser afhængigt af, hvor i landet den studerende er indskrevet. De studerende har vidt forskellige forudsætninger for at opfylde eksamenskravene, og musikhold med et passende antal studerende kan ikke oprettes ved alle læreruddannelser.

Dimittendtal fra Læreruddannelsen. Censorformandskabets årsberetninger. (P. 153)

🎵 I LU13 har musikfaget de fleste steder 30 ECTS-point med mulighed for tilvalg af specialiserings- og valgmoduler. Der er eksempler på, at der er studerende, der opnår 50 ECTS udelukkende med musik, men det er dog samlet set en undtagelse. Der er også professionshøjskoler, hvor der læses de 2 nationale moduler i faget, mens det 3. modul læses som tværfagligt modul. Altså signifikante forskelle på de muligheder, der tilbydes de studerende.

hed er selvfølgelig også, at forklaringer skal søges uden for læreruddannelsen (P. 154)

I LU13 har musikfaget de fleste steder 30 ECTS-point med mulighed for tilvalg af specialiserings- og valgmoduler. Der er eksempler på, at der er studerende, der opnår 50 ECTS udelukkende med musik, men det er dog samlet set en undtagelse. Der er også professionshøjskoler, hvor der læses de 2 nationale moduler i faget, mens det 3. modul læses som tværfagligt modul. Altså signifikante forskelle på de muligheder, der tilbydes de studerende.

LU 13 er opbygget med moduler, og det har medført en uensartet fragmentering af musikfaget, da der har været krav om, at de tre moduler med musik skulle kunne læses i vilkårlig rækkefølge.

Det har desuden medført problemer med at sikre en god progression. (P. 155)

Samlet konklusion

Jeg vil afslutte med nogle af rapportens hovedkonklusioner og ellers henvise til videre læsning i rapporten.

Det er et særkende ved dansk uddannelsestradition, at musikundervisning og -uddannelse skal være for alle. Dette er et overordnet formål med de lovbundne tilbud, der dækker institutioner fra dagtilbud til det højeste uddannelsesniveau.

Ovenfor er musikundervisning og -uddannelse beskrevet i et bredt perspektiv og på alle niveauer. Der er også beskrevet en række årsager til, at der er en voksende ulighed på flere niveauer. Kort sagt tegner der sig et billede af et skævt Danmark, hvor kvalificeret undervisning og uddannelse i musik nogle steder regnes for en selvfølge, mens det andre steder er stærkt begrænset eller ikke eksisterende.

De mest synlige uligheder vedrører praktiske musikfærdigheder i pædagoguddannelsen og musiklæreruddannelsen til folkeskole samt pædagogiske kompetencer hos musikskolelærere. Desuden er der en voksende ulighed i børns og unges adgang til kvalificerede musiktilbud i dagtilbud, folkeskole, musikskole og gymnasium.

Baggrunden for det ulige udbud kan fx være lokale prioriteringer af både økonomisk og faglig art (skoler og gymnasier, pædagog- og læreruddannelse) eller den faglige kultur og den offentlige tilskudsordning på musikskolerne.

Nogle af problemerne søges løst ved samarbejde mellem institutionerne eller med andre aktører uden for det lovbundne område. Det fører mange steder til frugtbare, men ikke altid uproblematisk samarbejder, eller det kan føre til erstatning for regulær undervisning inden for det lovbundne område.

Det er afgørende, at det lovbundne udbud af musikundervisning og -uddannelse – i dialog og samarbejde med andre udbydere – i højere grad må være dækkende både geografisk, socialt og kulturelt.

En generel konklusion er derfor, at en bæredygtig udvikling, hvor der er lige adgang til professionel musikundervisning og -uddannelse, beror på klare prioriteringer på alle niveauer, herunder det politiske, det institutionelle og i den praktiske tilrettelæggelse og gennemførelse. (P. 18-19)

Jeg har i denne artikel kigget på folkeskolen og læreruddannelsen. Men **Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv 2020** omhandler som nævnt i indledning en samlet undersøgelse af musikundervisningen i Danmark. Rapporten er gennemarbejdet og viser på alle måder et øjebliksbillede af musikfagets status. Tak til redaktørerne for at holde sammen på – og gennemføre et særdeles vigtigt arbejde, som har stor betydning for musikken i hele Danmark.

Det er et fælles ansvar at arbejde på, at Danmark ikke fortsat opdeles i et musikalsk A- og B-hold.

Det er uholdbart – kun **handling** giver **forandling**.

